

Heser derdi / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Heser derdi / hekaýa HESER DERDI

Algebra sapagy ahyrlanam bolsa, wagt geçiberenok. Maýyň mylaýym howasy bilen Meret mugallymyň gulaga ýakymly sesi "dilleşip", günortanyň konserdi ýaly melul edýär, ukyňy getirýär. Şuńça ırkılmajectek bolýan. Bolanok. Gabaklarym derrew bir-birini "bagryna basýar". "Ýa bir zatlar diräp goýásammykam?"

Gapy açylyp, synp otagyna mekdep müdiri bilen bir nätanyş adam girdi. Müdir ilki Meret mugallymdan ötünç sorady, soňam girmäge rugsat. Meret mugallym baş atyp, ýylgyrdy. Onuň başga alajam galmandy. Müdir okuwçylara tarap öwrüldi:

-Bu ýigidi-hä köpiňiz tanaýansyňz. Sähet, oba geňeşliginiň wekili. Siz ertir harby wekillige gitmeli. Näme gerek, näme etmeli, haçan gelmeli... olary häzir Sähediň özi düşündirer.

Sähet çalaja ardynjyrap, söze başlady:

-Hormatly okuwçylar, siziň bilşiniň ýaly, her bir on alty ýaşan ýetginjek harby wekillige baryp, lukman gözegçiliginden geçmeli.

Hüýrjemaly bilesigelijiliği gününe goýmady:

-O näme bolýarka, gyz?

-Şonam bileňokmy, gyz? Duwtordan geçirýäler, barlaýalar - diýip, Ýazgül Sähetden öňürtdi.

"Dogtoryň gyzy-da, bilse-de, bilýändir" diýip men pikir etdim.

-Bizemmikä?

Hüýrjemalyň gözleri tegelendi.

-Ýok, ýok, diňe oglanlar gelmeli - diýip, Sähet ony köşeşdirdi.

* * *

Men öye gelşime okuwçy ýantorbamы töre oklap goýberdim. Törde oturan eneme ünsem bermändirin, tas ýazzy maňlaýyna degipdi.

-Näme etdigiň boldy bi, deýýusyň çagasy? Ertir gerekgämi bi päpge saňa?

Men jogap berip ýetişmedim. Ejem içerik girdi.

-Eje, ertir biz harby wekillige gitmeli. Hemme oylan synpdaşlarymyzam gidýä.

Şol wagt Agamyradyn ejesi – goňşymyz Ogulla gelneje tasap geldi. Ol demi demine ýetişmän, gürrüň bermäge başlady.

-Eý, toba-toba, çagaň ýetişenini höküwmet özüňden öň bilýä, gyz! Ertir harby wekillige gitmeli diýyä-dä, hakyt!

-Eýyäm äkidäýesleri ýok-la, gyz, gulluga? Entek okuwlarynam gutaranoklar-a! – diýip, ejem gyzyklandy.

-Be-eý, biläýmedim-dä, gyz, men-ä welin, äkidäýesleri ýok-la. Uruş-puruş bar diýip-hä eşidemzok, gyz, biz-ä.

Menem, Agamyradam maşgalanyň uly ogullary. Hut şonuň üçinem, ejemiňem, Ogulla gelnejemiňem bu meselede “tejribesi” ýokdy.

-Dolgordan geçirip, hasaba aljakdyrlar – diýip, enem gürrüne goşuldy. Meň enem köp bilýär. Soňra ol öz aýdanlaryna garşı çykýan äheňde sözünü dowam etdi. – Hasaba öň alandyrlar, ýogsa, ýetişen ogluň baryny-ýoguny höküwmet nireden bilsin?! Bi oba geňeşiniň başlygy Aýmyradyn işidir. Şol birhili gümüşümüräk adam. Öňem adam satýar diýärdiler şoňa. Şondan başga hiç kimiň işi däldir ol...

* * *

Hatar tutup oturan ak halatlu-halatsyz adamlaryň öňünden ejemiziň dogran geýiminde geçip barýas. Olaryň arasynda aýallaram bar. “Utananolarmyka-raý? Häli-şindi görüp ýörensoňlar öwrenişibem gidendirler-le.” Utanýan. Nirede gören zadym? Ellerim bilen özumiň uýat hasap eden ýerimi ýapmaga çalyşýan. Äýnegini äpet kellesine zordan eltilen lopbuş yüzli adamyň öňüne barýan. Ol stoly barmaklary bilen tyrkyladadyp oturyşyna maňa tiňkesini dikýär. “Hudaýam husyd-ow, munça kelle berenine görä, oňa laýyk gözem beräýmeli ekeni-dä!” Men onuň üljäň şanigi ýaly gözlerine seredip pikir edýän. Lopbuş yüzli adamyň günleç sesi men pikir deňzinden sogrup aldy.

-Ýataňda düýşüňe gyzlar girýämi?

Men degişmä düşündim. Degişme bilenem jogap berdim:

-Hawa, girýäler. Özlerem gezekli-gezegine – her gije biri girýär.

-Onda-ha gowy. Gezekli-gezegine girýänlerine şükür et, bary üýşüp dagy giräyseler, gäbiňi azdyr olar seň – diýip, öňündäki kagyza bir zatlar-a çyrşaşdyryp, gapdalynda oturan ors gyza uzatdy. Men ol gyza seretdim. “Älhepus, munuň owadandygyny orsam bolsa!” Men onuň gabat garşysyna baryp sömeldigim. Ol gyz meniň stoluň gabadyndan ýokarymy uly dykgat bilen synlaýar. Munuň seredäýini diýsene! Onuň görevcileriniň bedenimden ýöreýän ýerlerinde jana ýakymly ýylylyk peýda bolýar. Basymrak bolaýmasa-ha hallar harap bolup barýar. Ol elindäki galamy bilen yşarat edip, öwrül diýen manyda yşarat edýär. Men düşünmezlige salýan. Bolmajagyny bilip, ol çalgyrt türkmençeledi:

-Owril diýýan sana!

Men gulaklaryma ynanamok. “Beh, şonuň ýaly oňa näme zerurlyk barka-raý?”

-Näme üçin?

-Owril, gowníma ýarasın, sana are çıkışak – diýip, ýylgyrdy. Bu ýylgyryşda men ýaňsydan, hilegarlıkten yşarat görmedim. Ynandym. Umytly ynandym. “Ejem bilen kakam: “Ors gerek däl!” diýip, aýak diräp durmasalar-a, erbetje zad-a däl özi” diýip göwün ýüwürdýän. “Gözeli gözelligi synlamakdan mahrum etmäýin” diýip, ähli tarapyma öwrülip çykýan. Yüregimiň ursy barha çaltlanyp, gan aýlanyşym batlanyp ugrady. Bedenimiň ähli ýerlerinde-de “adatdan daşary hereket” başlandy. Meselem, agzym gurap, dilim agzymyň içini doldurdy, barmaklarym öz-özünden herekete gelip başlady... “Basymrak gutaraýmasa-ha, gäbimi azdyrjak”. Ol hem öz gezeginde öňündäki kagyza bir zatlar ýazyşdyrdy. Soňam “kyn güne” goýany üçin ötünç soraýan äheňde ynjyly-nätzli ýylgyrdy welin, ýüregimiň töründe köräp duran umyt uçgunlary güwläp duran ýangyna öwrüldi oturyberdi. Ol “geçiber” diýýän äheňde yşarat etdi. Gidesim gelenok. Onda-da zorluk edip diýen ýaly, özümi “süýräp” alyp gitdim. Ýogsam, yzyňdan direşip gelýänleriň gohundan durar ýaly däl.

Indiki lukmanyň ýeke özi bir çetde otyr. Öňünde-de hassalar

Üçin ýörite edilen ýaly, oturylýan ýeri oýulan oturgyç dur. Onuň aşagam durşuna aýna bolup dur. Lukman maňa oturgyjy görkezip:

-Otur! – diýdi.

-Näme üçin?

-Otur diýlende otur-da, barlajak!

“Şeýle barlaýanda bolanokmyka?” Men kynlyk bilen oturýan. Ol aşaky aýnalara seredip, bir zatlar ýazyşdyrýar, soňra çyzgyjy oturgyjyň aşagyna sokup, bir zatlar-a ölçän bolýar, elindäki kagyza bellik edişdirýär. Ol öz işi bilen gümra bolup oturyşyna sorag berdi:

-Çilim-ä çekýänsiň sen, şeýlemi?

Men oturgyjyň oýugyndan tas aşak akypdym. “Bildiräýýämikä-raý?” Dogrudanam, Agamyrat bilen kakamyzyň çiliminden ogurlap, käte-käte “kürre tozanyny turzaýmamyz” bardy. Men gümmi-sümmi jogap berýän:

-Aý, ýok... ýok-la, çekemok.

-Haý, diýseňem-ä çöp-çalama urýaň welin, çekýänsiň. Şeýle gerek? Hany, dogrujaňy aýt!

Aljyraýan. Ýan berip ugradym.

-Bildiräýän däldir-le?

-Aý, ýok, o diýen bildiribem baranok welin... – diýip, sözünü soňlamam goýdy. Soňra ol mekirje ýylgyrdy-da, elini salgap gidiber diýen yşarat etdi.

„Men ähli barlag – “synaglardan” geçip, yzyma – çykalga tarap barýan. Kimdir biriniň şol ors gyzyň adyny tutup, orşalap bir zat diýenini eşitdim. Başga sözüne-hä düşünmedim welin, onuň ady bada-bat ýadyma ýazyldy. Lena! Lena ekeni ady! Ajaýyp Ýelena! Eýjejik Lena!

Men bu mukaddes ady ýüregimiň törki diwaryna oýup ýazdym-da, daş çykdym. Oglanlar hol beýlerákde üýşüp durlar. Ýanylaryna-da baramok, aralaryna-da goşulamok. Gapynyň agzynda durun. Lenadan habara garaşýan. “Be-eý, meň... wiý, dilim gursun, men Lena ýaradymmykam-aý? Maňa seredişi-hä beýleki oglanlara seredişinden üýtgeşikdi welin, ýarandyryn. Ýarandyryn-la. Jogabyny häzir aýdyp goýbärmikä ýa soň bir alajyny edip eşitdirmikä? Bolmasa, özüm baryp sorap göräýsemmekäm? Aý, ol-a

bolmaz! Gepe, utanja goýaryn. Garaşaýyn. Sabyr edeýin. "Sabyrly gul dura-barasat bolar diýýär enem-ä. Menem sabyrly bolaýyn. Lena menden uluragam-a welin, zyýany ýok-la. Gep ýaşda däl-ä". Men öz göwnüme teselli berýän. Ejemli, kakamly mesele welin, göwnüme ünji, böwrüme sanjy bolup dur. "Türkmençe geplemäni öwretjek, türkmen egin-eşigini geýdirjek" diýsem-ä razy bolmaklaram ähtimal. Ýöne, barybir, bu pikir meni erkime goýanok.

Öye gaýtmaly wagtam bolaýypdyr. Ähli kişi gelen ulagymza münüpdir. Men bolsa henizem garaşyp durun. "Heý habar-hatyr bolmazmyka?" Hiç zat ýok. Oglanlaň gygyrýan sesi säginmän, deňimden şuwlap geçip dur. Harby tälim mugallymynyň güňleç sesi meni özüme dolap getirdi:

-Näme dursuň o ýerde garantga ýaly sömeli? Gel, öyüne gitmek niýetiň bar bolsa!

Men aýaklarymy süýräp, göwünli-göwünsiz ulaga tarap ýonelýän. Ýene-de Atageldi mugallymyň güňleç sesi gulagyma güpläp degýär:

-Bala gaçan siňek ýaly oýkanjyrap gelme-de, ýore dogumlyrak!
...Ulagyr içi gülki, şatlyk, şowhun. Ýöne olar meniň üçin däl. Hiç zat gulagyma ilenok. Ilenem Lenaň sesi bolup ilýär. Hatda Atageldi mugallymyňkydan başga ýüzleriň ählisem Lenaň ýüzi bolup görünýär gözüme. Ýöne meniň bu zatlaryň ählisiniň heser salgymydygyna aklym ýetýär.

Ulagdan öýümiziň deňinde düşüp galdyrm. Öye gireshim gelenok. Yzyma eňäýesim gelýär. Ýöne "ýagdaý" ýok. Göwünli-göwünsiz gapyny açyp, içerik girýän. Enem şol öñki ýerinde – töre eýelik edip otyr.

-Geldiňmi, kösegim?

Men ysgynsz jogap berýän.

-Hawa.

-Näme üçin çagyrypdyrlar ekeni?

Meniň asla gepläsim gelenok, ýone enem anygyna ýetäýmese, barybir, ynjalyk bermez. Bilipjik durun. Men gepläsim gelmeýänini aňdyrmak üçin gysgajyk jogap berdim:

-Hiç zat.

Enemiň gyzyklanmasy artdy.

-0 nähili hiç zat? Hiç zat üçinem çagyrlarmy, oglum?

-Dogtordan geçirdiler.

-Şey diýsene onda! Nähili, kemiň-derdiň ýokdur-da hernä?

“Wah, ene jan derdim-ä baramda ýokdy welin, gaýdamda tapynyp gaýtdym”. Bu pikirimem ýüregimiň düýbüne çökdi.

-Ýok, “Itdenem sag” diýdiler.

Enem begendi.

-Tüweleme, bolubilýä, oglum! Çaý-naharyň-a taýyndyr iýseň.

Ejeňe aýdaý, guýup berer.

-Ýok, ene, iýjekgäl.

-Näme, ýaramajak bolýaňmy, köşegim, sesiňem birhili haýal çykýar weli?

-Ýok, ene, ýöne ýadadym, ýatjak.

-Bor, köşegim, bor, keýpiň kelläňde. Turaňsoň iýäýersiň-dä onda naharyňam.

Ýatyp bolanok. Gözüni açsaňam, Lena, ýumsaňam. “Nädäýerkäň?” diýip, bir gözümi açyp, beýlekisini ýumubam görýän. Bolanok. Tersine, beýtsem, iki bolýar: açık gözümde bir Lena, ýumuk gözümde-de biri. Ine, şeýdip, düňle-däli bolup, gezip ýörün. Hiç zat bilen hoşum ýok. Men Lena hakda pikir etmezligiň çäresini gözleýän. Bolanok. Dur ol gözümiň öňünde sömeliп, gidenok.

Şol günden bări iki hepde geçdi. Lenadan welin habar ýok. Poçtalion gazet getirdigi, ähli gazet-žurnallary “waraklap” çykýan. Hiç zat ýok. Iki-üç gezek Agajan poçtalionlaryň öýüne barybam sorap gördüm. Hat-habar ýok. “Mekdebe iberen bolaýmasyn” diýip, mekdebe gelýän gazet-žurnallaram dörüşdirip görýän /kitaphanaçyň rugsady bilen/. Eger-ejer zat ýok. “Ýa-da men oňa ýaramadymmykam? Onda-da halamadygyny eşitdiräýjek ýaly welin... Oda düşüp, gije bilen gündiziň parhyny ýitirip ýörenimden habary ýokmuka ýa onuň?” Şondan bări ýurduň o çetinde gulluk edip ýoren Oraz tüňcäň oglı Jummudan iki ýola hat geldi. Alkymymyzdaky şäherden welin, hat-habar ýok. “Ýa ýakyn ýerden iberilen hat uzak eglenmýärmikä? Bolup biler. Poçta işgärleri: “Gapdaljygymyz-la, her haçan ibersegem bolar” diýip, arkaýynlaşyp, soňam bir sellem ýatlaryndan çykaraýýan bolmaklaram mümkün.”

Bir gün agşam başy whole organymy berk bürenip ýatyrym. Gözüme ciş kakylan ýaly. Uky diýen zat meň bilen tersleşip aýrylyşana döndi. Gara berenok. Käte-käte ýalňyşybam “salama-da” gelenok. Beýle ýanymda ejem bilen kakam dyz degşirip, çay içip otyrlar. Meň ukymy bozmajak bolup, ýuwaşja gürrüň edýärler. Yöne men ähli zady eşidip ýatyrym.

-Ogluňa bir zad-a bolýar, aňyaňmy şony? Önküligi-hä ýok şuň. Bu ejemiň sesi. Kakam nägile bolýar.

-Menem görýänem, bilýänem, aňyanam, kör däl! Bulaň ýasynda bolaýýan zat. Heser urandyr.

“Hesel urandyr?!” Depämden ýekedaban inderilene döndi. Hesel – goňşymyzyň gyzy, meň bilenem synpdaş. Ol deşli, edenli, dogumly gyz. Dogrusy, mekdepde oglanlar ondan çekinmänem duranoklar. Şol urupdyr diýilse, ynanyaýsa-da bolman durmaz. Men bürenip ýatan ýorganymy gürpüldedip, serpip goýberdim. Kakamyň gapdalynda goýan, ýaga bişip, agramy ýeten şlýapasy allaowarra galgap gitdi. Men ýumruklyarym düwdüm.

-Men Hesele özümi urdurynmy?! Kimmiş ol Hesel, meni urar ýaly?! Hany, golaýyma bir gelip görsün!

Ejem bilen kakam syrly ýylgyryşdylar. Kakam bir zatlar-a diýmäge hyýallandy. Yöne ejemiň “degme” diýen äheňde dyzyna kakmagy ony saklady. Kakam düşündi. Sesini çykarmady. Men daşaryk çykdym. Asmana seredýän. Ol ýerde Aý – Lena gelejegimi nurlandyryp, şugla saçyp durdy...

* * *

Iň soňkuja umyt baglan günümem gelip ýetdi. Deslapky harby hasaba alyş şahadatnamalarymyzy getirdiler. Men olary getirene – Sähede umytly bakýan. Bir habar aýdaryna garaşýan. Üm-yşarat ýok. Men şahadatnamany eýlesine-beýlesine öwrüp görýän, içini açyp seredýän, alamat-nyşan ýok. “Ýa ýanyna baryp göräýsemmekäm? Ýok, ol-a bolmaz. Näme üçin men idemelimişim? Goý, özi idesin, eger gerek bolsam!” Men hyálymda Lena haýbat atýan. Yöne bu haýbat atmamda nähiliidir bir ýumşaklyk özume-de duýulýar. Lenany başa barmadyk arzuwym hasaplaýan, ony ýüregimdenem, beýnimdenem çykaryp, öz ýoluna ugratmak isleýän.

Ýöne onuň welin çykaýasam, gidäýesem gelenok. Kynlyk bilenem bolsa, kem-kemden sowaşýan. Ol hakynda pikir etmezlige çalyşýan. Ýöne ol heniz-henizlerem gözüme görünýär. Emma hemişekiler ýaly, burnuny burnuma diräp duranok. Daşdan çalaja sudur bolup görünýär. Ho-olha, serediň ýarym Aýyň oýuk ýerine. Göreňzok-maý? Siňeje serediň, görersiňiz. Meniň-ä gözüme dürtülip dur şol. Hemme kişä-de görünäýmeli! Hökman görünäýmeli! Aýyň bir böleg-ä ol!

Kakabaý ÇARYÝEW. Hekaýalar